

שמואל בושם : המדבר

פזורים במעמקי הנגב, במרחביו האילמים הזרועים שיחים קמולים וצוקי־כשפים, היו השנים העצמים היחידים שבתנועה. בצעדים כושלים עלו מן המדבר אל הכביש. השמש היפתה בעוז והציפה את החול גלים מבהיקים של חום. הם רקעו ברגליהם, בירשו את בגדיהם, הפנו פניהם דרומה ונשאו רגליהם בצעד מזורז. נטו מן הכביש ועשו דרכם בשביל שהתפתל ועלה בתלול בין צוקי־הסלע. הרכס היה חשוף לגמרי וממקום עמדם התנצנצו בעוז מסנוור אלפי האורות המתמלטים מן הקווצה היוקדת, הופכים את קרקע המדבר לעדי רושף. הגוף שבשנים נשא עיניו דרומה מקום שהיה המדבר רותח בקצף אפור וסמיך. עיניו העבירו מבטן הכן, ניבטות בכוונה מרובה מחוריהן העמוקים, כשהן מבליטות את חטמו. הגבוה היה תשוש־כוח. הוא צנח ארצה, האהיל על עיניו מפני להט השמש והציץ בידידו. בעיר היה נטול־צורה ולא־נחשב אבל כאן דומה היה כאילו ספג אל קרבו את כוחה של השממה אשר מסביב.

„כמה זמן יש לנו עוד ללכת?“ שאל, מרטב בלשונו את שפתיו שיבשו. חברו סיים את סקירת השימון הרחוק וכשהוא נסוב לאטו התיק את המימיה מחגורתו.

הוא שלח ידו אליה בתאווה ומצץ את המים המלוחים. משהחזיר אותה לחברי הדיח הלז את פיו, גמע גמיעות אחדות מתוכה וחזר וצימדה אל חגורתו. „תחנת־הדלק רחוקה מפאן רק עוד כמה קילומטרים“, אמר. „משם ודאי נוכל להגיע לבאר־שבע“.

שוב התנהלו בכבדות על הכביש. הקטן הסתכל בצפרים אחדות שהיו חגות בחן באוויר שקיי־השמש. חוט כבד של כעס התרטט בגבה־הקומה. זאת נסיעתו האחרונה. אין עוד הנאה בהשתרכות נטולת־מטרה בריקנות הזאת. הוא העיר מבט של איבה בחברו, הרגשת־אשם מלבה את חמתו. הוא אילץ את רגליו היגיעות להמשיך בדרכן, כשמחשבותיו רוחפות על הריתחה המבעבעת בתוכו. פתע קם בו נחשול של מסכנות להציפו. חולצתו הדביקה ניטפחה אל גבו. מחשבותיו אצרו־השו, להוטות לאמת את החשדות הבוקעים. שני האנשים שעקבו אחריו בשבועיים האחרונים, הוא כבר ראה אותם קודם, אך היכן? זכרם היה עמום. היה זה בימי המלחמה, למטה בנגב, אבל מוחו סירב להתנהל עוד בעקבות החוטים הדקיקים.

בלילה ההוא, באכסניה בבאר־שבע, התהפך אין־שינה על המיטה המתקפלת. גם בבית לא היה כל שינוי, השכים בבוקר ומיהר לצאת מן הבית. צעד אל קרן הרחוב ושהה להדליק סיגרייה. כשהוא מציץ מעל כפותיו המגובעות, העיף מבט חטוף סביבה. שם הוא, מהלך עם שפת המדרכה. זרק את הגפרור והמשיך בדרכו

אל תחנת־האוטובוס. עלה לאוטובוס ונדחק פנימה עד הסוף. האיש לא עלה בעקבותיו. הוא בדק מבעד לחלון. האיש היה עומד בשקט. מתבונן בו. פניו בטל־ההבעה. שסבלנות אי־רַקֶּץ שיותר להם מראית של כוח. הזהירו על סכנה נוראה. אבל הוא התרגל לצמד זקיפיו. פעמים היה מנחש באיזה סדר יופיעו. לא היה סידור קבוע. תחילה היה אחד ניצב על משמרתו. ואחריו חברו. היה לא־לידו לְצִייר לעצמו ציור מפוקפק את חברו ואותם, יחד, כשהם פועלים לפני החטיבה, אוספים ידיעות על תנועות השבטים הבדויים. פעמים אחדות חזק עליו יצרו שהסיתו לדבר אל חברו וכמעט הכריע את החלטתו הנחושה, אך הוא נצמד אל חסינות שתיקתו.

„מדוע לא?“ שאל אותו חברו כשניבט נכחו מעבר לשולחן. „פעם הייה נהנה מן הטילים.“

„עכשיו כבר לא“, התיו.

„אולי בשבוע הבא?“

„נראה“, אמר.

התבונן בחבריו הנסוגים אחור, ומעט־מעט נתמלאה בדידותו חרדה. הדבר החמיר בשעות היום וריקנות גאתה בו וריותה את אבריו כבדות. בחצות. בכפותו את האור, דומה היה כאילו החושך נגדש ועומד כנד. אט־אט נגלה הלילה בחלון, מקום שם פעמו חרש השמיים מרוחי־הפוכבים.

בבוקר התלבש במהירות והגיע לתחנת־האוטובוס בלי לבדוק אם העוקב אחריו. מוניתי־שירות נעצרה והוא זינק אל תוכה. משנכנס לבניו־המשרדים סר אחד מן האנשים מאחרי עיקול הכניסה ובא לקראתו. שמע שקוראים בשמו. ראשו נד. אצבעותיו גיששו לשלוף סיגריה וגפרור לזהב ניצת לנגד עיניו. „קפה?“ כן, הוא יכול להתפנות לדקות אחדות. צעד אחריו, רתוק אל תקיפותה המוצקה של איביותו. משהתישבו הביט בו הבט היטב. פניו הקשים לא גילו מאומה. גל חוזר של ביטחה חידד את חושיו, והוא החל להיזוהר. בחש בקפה שלו והמתין.

הזר לא אמר מאומה. אצבעותיו היו כרוכות על ספלו, גופו אינ־ניע בפניא. ברגע שחוסר־הסבלנות כמעט והוציאו מגדר שתיקתו, החל הזר לדבר. הוא הקשיב מתוך הרגשה גוברת והולכת של אי־אמון. הדברים היו אמורים בחברו; תיאור פעולותיו בימי המלחמה, טיוליו לנגב אחרי המלחמה. אחרי־כן השאלות בלי שים לב לתשובות, משל כאילו אינו קיים, כאילו לא היה עמו ברוב מסעיו. זהירותו גברה והוא כפל את דריכותו. אך עם שהמשיך הזר בדבריו, לא יכול עוד למשול ברוחו. פתאומית שיסע את החקירה־הוהדרישה.

הזר התעלם ממנו.

„מדוע אתה מספר לי את כל זה?“ חזר ושאל.

היכהוב קל בעיניו של הזר, ואחר — אי־הוודאות הקרה. הזר הניח את מחיר שני ספלי הקפה ליד ספלו, הודה לו בניד־ראש והלך לו.

כעבור לילות אחדים נטפל אליו השני ליד הבית. הם טיילו מסביב לבנין והוא הקשיב בלי להפסיק. משקרבו לפניסה הודה לו בחטיפה ונכנס פנימה. חייב הוא להזהיר את חברו. פשוט להעמידו על המשמר. אך אם ינקוט צעד שפזה יהיה כמודה באשמת חברו. והללו, אולי הם מחכים לו שיעשה צעד שפזה, רק כדי לקבוע בבטחון את הקשר שלו...

*

„מה זה?״ שאל חברו. „אתה נראה עייף״.
„שארית של שפעת. אינני יכול להיפטר ממנה״.

„לא תוכל להצטרף בסוף־השבוע?״

„לא, אני חושב שלא״.

„זה הטיול האחרון שלי״.

„נמאס כבר?״

„לא, אני עובר לגליל. החברה מתחילה בעבודה בקו־המים החדש. צריך לעשות המון מדידות״.

„מתי תחזור?״

„ודאי אחרי החורף. זאת עבודה גדולה״.

גלוי־וברור היה שעדיין לא השיגוהו, ודאי היה נותן אות. הדבר לא יוכל להימשך עוד הרבה. חובה עליו לשים קץ למשחק הזה. לו רק נתנו אות מה רצונם!

עברו עוד ימים אחדים ואף אחד מן השנים לא הופיע. אולי חדלו מן העניין? הרוגז הרגיע את חששותיו. יכלו להחזיעו, אלא אם כן זהו חלק מתכניתם. אין טעם בניחושים; בטחונו טמון בחשיבה הגיונית. הרגשה גוברת של אימה באה בעקבות המחשבה הזאת האחרונה. כלום בודה היה מלבד את קו הבטחון הדק שאליו הוא נצמד? מה מניע אותם? מה הם רוצים ממנו? הוא התעשת בטרם תנעץ בו האימה את צפרניה.

עוד יומיים ועדיין אין סימן להם.

החלו הגשמים, שוטפים וטורדים. הרוח נישבה ממערב והים שאג יומם ולילה. הוא שכב במיטה והאזין לשריקת הגשם, לקול המונו במרזבים, לניקוש הטיפות הנושרות לרחוב. לבסוף קם ופתח את החלון לרווחה. מזג־האוויר ישתנה. רוח רעננה, עזה יותר כבר היתה מנשבת, אבל הים עמד בזעפו. מרחוק בקע קולו, מרעים על החוף, וקולו העמום מילא חשש ומועקה לבלי־נשוא.

*

הרגשת רווחה עברתו כשנדחק אחד מהם והתישב לידו במסעדה. „איך האוכל?״ שאל, משקע קומתו הצנומה בתוך החלל הדחוס. היתה זו מסעדה קטנה, מלאה מפה־לפה נהגי־מוניות, פקידים, לבלרים.

„לא נורא״, אמר לו, „תלוי ברעב״.

הוא אכל בחפזון והם עזבו את המסעדה ומפרק־לפרק הפרידו ביניהם ההמונים הרוחשים. משנסוב בקרן־הרחוב טפח האיש על זרועו. „המכונית שלי חונה בצד ההוא“.

לא מצא בו עוז לזון.

„זה רק ענין קצר. אוביל אותך בחזרה“.

מתוך ריחוק־דעת גמור ישב כל עת הנסיעה, סקר את החדר, ראה את השני, והקשיב לשאלות שאין להן סוף. כוח מתלכד הבקיע את קרה־התנגדותו, ריתקו מעט־מעט אל הדחיפות שלהם. הוא הסתבך באחריות שהטילו עליו. על דרך ההיקש. גל של קשי־עורף עברו כדיר־עד. הוא קפץ מעל כסאו וחש אל המכתבה. „אתם טועים!“ צעק. „אני אינני יודע שום דבר!“

הם עמדו בשתיקתם.

הצנום זקף ראשו, „ודאי אתה זוכר מישהו שאתו נפגש, מישהו שאתו דיבר?“ „אף לא אחד“.

„ודאי ראית אותו מדבר עם מישהו?“

„לא!“

„אמרת שהיית אתו בתחנת־הדלק. ודאי ראית אותו מעביר את החבילה ההיא“.

„איזו חבילה?“

„חבילה קטנה. לעובד־התחנה“.

„לא ראיתי שום חבילה“.

הוא חזר ופסע אל כיסאו. קולותיהם הוסיפו לנסר: מאיימים, משדלים. ראשו היה עליו כפטישים. האורות פיזו לנגד עיניו. נאמנות... חובה... אחריות... הכל היה מתערבב והולך. אכן ראה אותו מדבר אל עובד־התחנה אבל אין הוא בטוח כלל שראה דבר־מה עובר מיד ליד. ואולי ראה? איך יוכל לזכור?

פניהם היו מסיכות של דאגה אוהדת. מעתה חשוב היה לעזור להם. לשום איש אין הוא חב נאמנות עזה מזו שהוא חב להם. אבל משהו היה נקרע והולך לגורים... בפנים... המלים שהוציא היו צורבות את פיו.

מעט־מעט הבחין בדממה. חש עצמו סחוט ורפה. זיעה ביצבצה על מצחו. פניהם היו אטומים־מחקר.

הקטן הסיעו בחזרה למשרד. לא היה טעם לעלות למעלה. הלך הביתה והתנפל על המיטה. קצת מן המתיחות פגה מגופו. הוא נרדם.

כשהתעורר ירד גשם שוטף. יצא ונגרר ברחובות, הריק אל תוכו ארוחה סרת־טעם ושב לחדר.

כל הלילה ירד גשם ושחר מעונה הקדים את הבוקר המסופג. הוא החליט לצאת לגליל בסוף־השבוע.

בדרך צפונה היתה רוחו קצרה עליו ביותר. במשרד לא ידע הפקיד מאומה. הוא חזר וחזר על שם חברו כאילו בכך יוכל לפתוח איזו דלת נעלמה.

„הוא עזוב“, אמר מהנדס אחד שנכנס לחדר.

„אתה בטוח?“

„טוב, בפעם האחרונה ראיתי אותו בארוחת־הבוקר ביום־רביעי.“

„אדם אינו נעלם סתם־ככה.“

המהנדס משך בכתפיו ונכנס למשרד.

יצא החוצה ועמד על הגזוזטרה. המהנדס יצא. „אני חוזר לנקודה“, אמר. „אתה רוצה להצטרף?“

נטו מן הכביש הראשי ופנו לדרך־עפר. הגיפ ניטלטל על־גבי המהמורות. נכחם רבצו ההרים בעפר כבהמות רדמות. במקום המחנה התהלך בין האנשים ושאל על חברו. רק אחד דימה ליכור, אבל במעורפל. „באו שני אנשים“, הסביר. „הוא דיבר אתם ועזוב.“

„לבדו?“

„לא, אתם.“

חזר ברגל לעיירה ותפס את המוגנית. אם אמנם סייע למאסר חברו, הרי היה הדבר קורה ממילא גם בלעדיו. זה היה מוכרח לבוא. השנים הללו היו משיגים אותו בין כה וכה. הוא היה רק בורג קטן, עד יחיד, ודאי היו להם עוד עדויות והוכחות מחוץ למה שנתן הוא. אין לזה שום שייכות אליו. הוא נימנם שעה קלה והתעורר במיחוש־ראש קל. השאלות נעורו שוב, צורבות־שודפות. האם נהג כמוג־לב? כיצד... כיצד... כיצד! מה מציק לו? החמלה על חברו או החמלה־העצמית שהוא חש במעמקיו על מה שקרה לו. אשמתו היא חמלת־סתר. אבל עכשיו אין זו אשמה. הוא נלאה מחיפושים, מאס בערבוביה, במבוכה, בגי־שוי־הסרק. משתגיעו העירה היה ראשו כמרקחה.

התכנס לתוך קליפה של שתיקה; כמעט לא אכל, בדוחק ישן; פשרה בלתי־אפשרית שרק החריפה את מאבקו. חש עצמו שרוי בלילה אי־קץ; בסתר חביוני נשמתו חש בזוע הבדידות, כמוה כמות. בייאושו לכד את השנים, תפס אותם במשרדם. ניבט מולם באֵלם תוגר.

„כן?“ אמר הגבוה.

„איפה הוא?“ שאל.

„במקום שהוא צריך להיות.“

„אני רוצה לראותו.“

הגוף התבונן בו רגע ואחר־כך נד בראשו לגבוה.

יצאו במכונית מן העיר והוא בא עמיהם לבית־הסוהר מטיל־המורא. צעד במסדרון הארוך ופתאום עזבו אומץ־רוחו. הוא טפח לסוהר על זרועו. הם היו בפינת המעבר, ליד תא־המעצר. „חפה רגע“, לחש. הסוהר נעצר. הוא הצליח לראות את

התא. עיניו בלשו תוֹזְנִית, חברו עמד בפנינה החשוכה, לופת את הסורגים. הוא התכווץ מאחרי הסוהר. משנשאו רגליהם לחזור, הביט לאחור. פניו של חברו היו מוסכים אליו בארשת לא־תיאמן של אי־אמן; מתחת לשמורותיו הרוטטות ניגרו שתי דמעות והתגלגלו דומם על לחייו.

במכונית ישב זעוף ומתהרהר. חש חימה גואה־עולה על חברו, על כל בני־האדם בצרות־עינם המזוהמת. בשנאותיהם שאין להן סוף, בהבלויות הנתעבות שלהם.

*

הוא טס לאילת. השעה עדיין היתה מוקדמת והאור היה פושט וגובר על השממה המכורסמת עם שהתגנבה השמש מעל להרים בפאת־מזרח. עוד מעט תחרוך את שדות האבן שמתחתיו. עוד דורות על דורות יטילו השמיים שאינם משתנים את אורם השודף על המרחב הגלמוד הזה.

שכב על שיפועו התלול של החוף, ראשו כבוש בזרועותיו השלובות. מתחתיו שמע את קריאות הרוחצים ואת הקולות השקטים של חברות המטיילים על החוף. הטמש חמה היתה על גופו והוא היה מתנמנם לסירוגים, מתענג על רחש הדיסונאנסים של הים, חוסר־הממשות שבמחשבותיו, ותפונקי ריחוק־הדעת ממלאים את גופו.

בבוקר תפס טרמפ. הנהג נטה מן הכביש בנקודת־ישוב אחת קטנה והוא עשה ברגל את שארית הדרך עד תחנת־הדלק. הוא הרגיש שדמו מחיש זרימתו. עובד־התחנה ראה אותו וחיכה ליד משאבת־הבנזין, ריחוק משונה על פניו. איזו נבואת־לב התפרפרה בקרבו. נעצר להדליק סיגריה. משהרים את הגפרור הבחין בשני העוקבים. הלהבה חרכה את אצבעותיו. לא יכול לתפוס אלא את שמי־השחר הנבקעים ממעל עד שמעט־מעט סגרו עליו והוא היה בודד לנפשו והיה שקט רב. הוא הקשיב רוב־קשב, כעיור המגשש בתוך חוסר־הוודאות העמום של חשיכה לא־מוארת. השנים צעדו נכחם. הגבוה הושיט מצית אל סיגרייתו הלא־מודלקת.